

4. 熊华源 (2013), 毛泽东究竟何时读的《孙子兵法》, 《党的文献》 2006年第3期. URL: <https://www.dswxyjy.org.cn/n1/2019/0228/c423964-30915260.html>.

5. N. Ferguson. In Cold War II, the US Risks Playing the Soviet Role. Bloomberg, 2023. URL: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-11-20/xi-biden-summit-in-cold-war-2-against-china-us-may-play-soviet-role>.

УДК 94(510.2)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-347-0-57>

Ямпольська Л. М.

ORCID: 0000-0001-7884-8050

кандидат історичних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри всесвітньої історії

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

«ТАЙВАНСЬКЕ ПИТАННЯ» В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН США – КНР НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Ключові слова: «тайванське питання», Східна Азія, Азійсько-Тихоокеанський регіон, міжнародні відносини, США, КНР, Китайська Республіка.

«Тайванське питання» («проблема двох Китаїв») є дестабілізуючим фактором у розвитку державності КНР і Китайської Республіки (Тайваню). Від його вирішення залежать геополітична ситуація та стабільність макроекономічних процесів у Східній Азії та Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Завдання нашої доповіді – проаналізувати еволюцію «тайванського питання» через призму відносин США – КНР на сучасному етапі.

США займають ключові позиції у вирішенні проблеми «двох Китаїв», починаючи від її виникнення у 1949 р. Аналіз дипломатичної лінії США щодо «тайванського питання» становить значний інтерес у сучасному науковому дискурсі, оскільки політичні, економічні, військові інтереси Сполучених Штатів завжди були й залишаються практичним керівництвом у вирішенні проблем Азійсько-Тихоокеанського регіону. У перші роки після проголошення КНР адміністрація президента Г. Трумена вважала, що заради збереження

своїх інтересів на континентальному Китаї їй слід хоча б тимчасово не акцентувати на своїх зв'язках з Чан Кайші і піти на зближення з Пекіном. Однак незабаром стало зрозумілим, що керівництво КНР має намір здійснювати зовнішню політику, узгоджену з СРСР та іншими країнами соціалістичного табору в інтересах міжнародного комуністичного та антиколоніального руху. У відповідь на це дипломатією США була висунута версія «невизначеного статусу» Тайваню, що мала на меті домогтися ізоляції і стримування КНР [1, с. 103].

Наступний етап визначався загрозою відставання США від СРСР у гонитві озброєнь періоду «холодної війни» і встановленням дипломатичних відносин із КНР як противаги впливу СРСР у світі (27 лютого 1972 р. за підсумками зустрічі Р. Ніксона і керівництва КНР у Шанхаї було підписано «Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між КНР і США»). Одним із життєво важливих інтересів США стало встановлення партнерських відносин із КНР – потенційним стратегічним суперником США в Східній Азії. Збереження миру в зоні Тайванської протоки та на Корейському півострові стало виключно важливим питанням. Політика США щодо Тайваню визначалася рівнем взаєморозуміння між Вашингтоном і Пекіном [1, с. 105].

Такий прагматизм породжує суперечливість американської позиції. З одного боку, США активно розвивають контакти з континентальним Китаєм, намагаючись дотримуватися політики «одного Китаю». З іншого – вони продовжують продавати зброю Китайській Республіці і намагаються покращити рівень своїх відносин із Тайванем. Реальні інтереси США змушують їх шукати шляхи співпраці з КНР навіть незважаючи на те, що вони вбачають у континентальному Китаї потенційного суперника як для безпеки США, так і американського лідерства у світі. Тайвань у цих умовах – ідеальний засіб стримування й інструмент тиску на КНР [1, с. 106].

Відносини між США і КНР у 90-х рр. XX – на початку XXI ст. можна охарактеризувати таким чином:

1) взаєморозуміння зі збереженням «настороженості». Після закінчення «холодної війни» відносини США – КНР пройшли через низку випробувань на міцність: з деяких питань їхні позиції були близькі до співпраці, з інших – на межі конфронтації. Поряд із цим чітко окреслилася тенденція посилення протиріч між двома державами з питань міжнародного політичного порядку. Досить чітко виявилися національні стратегічні цілі, визначилися істотні перешкоди для розвитку відносин;

2) посилений вплив внутрішніх чинників на відносини між двома державами. У США під час вироблення політичної лінії щодо якоїсь країни регіону значну роль, крім палат Конгресу, що безпосередньо

визначають рішення президента і його адміністрації, відіграють зацікавлені державні відомства, приватні і громадські інститути. Іноді їхній вплив на процес прийняття конкретних рішень виявляється сильнішим, ніж офіційних владних структур. Коли йдеться про кардинальні для країни інтереси, їх оцінки, аналіз становища, висновки й рекомендації здебільшого збігаються. В іншому випадку вузькокорпоративні інтереси можуть домінувати над загальним розумінням ситуації, що згубно впливає на динаміку американсько-китайських відносин [2, с. 204];

3) загострення протиріч в ідеологічних і політичних питаннях. Серйозною перешкодою розвитку двосторонніх відносин США – КНР є розбіжності в оцінці політичними режимами один одного, ідеології та розуміння ціннісних національних орієнтирів. США прагнуть змусити керівництво КНР здійснити політичну еволюцію, демократизувати та вестернізувати національний, традиційний розвиток [3];

4) нерівномірність у розвитку економічних і торговельних відносин у порівнянні з політичними контактами. З часу, коли були встановлені дипломатичні відносини між США і КНР, співпраця в торговельно-економічній сфері між двома країнами піднялася на достатньо високий рівень. На сьогодні США є не лише країною, що здійснює найбільші інвестиції в економіку континентального Китаю, вони стали його найбільшим торговельним партнером. Динамічно розвивається співробітництво в галузі науки, освіти, культури. Проте політичні відносини двох держав у XXI ст. не є стабільними: усе ще зберігається взаємна недовіра, яку не рятує навіть розвиток зовнішньоекономічних відносин;

5) винайдено механізми для вирішення кризових ситуацій і запобігання конфліктів у двосторонніх відносинах. США є країною, яка має найбільші можливості і практичні інтереси для розвитку зв'язків із КНР. Це створює певні механізми стримування, запобігає переростанню суперечностей і зіткнень інтересів двох країн у конфліктні ситуації [4, с. 192].

На нашу думку, особливості, характерні для сучасних американсько-китайських відносин, визначають перспективу політичного курсу Вашингтона щодо Пекіну. По-перше, американсько-тайванські зв'язки не повинні негативно впливати на відносини з КНР; по-друге, уникаючи гострих конфліктів між берегами Тайванської протоки, не допустити об'єднання Китаю, стримувати розвиток комплексної могутності й розширення його впливу; по-третє, вживати зусиль для сприяння політичній еволюції континентального Китаю, використовуючи як приклад досвід демократичних перетворень на Тайвані.

Отже, США виступають вирішальним міжнародним актором у вирішенні «тайванського питання», намагаючись слідувати концепції

захисту національних інтересів і претендуючи на провідне місце у світі [5]. У цьому контексті зовнішня політика КНР на початку XXI ст., її принципова позиція щодо Тайваню, посилення національної могутності не відповідає інтересам США в Східній Азії та АТР, створює додаткові труднощі сьогодні та формує реальні виклики й загрози на майбутнє [6, с. 152]. Тому головний напрям американської політики в «тайванському питанні» – це використання особливих відносин із владою Китайської Республіки (Тайваню) для здійснення тиску на КНР, стримування континентального Китаю в його економічному і політичному розвитку [7, с. 162].

Політичному тиску США материковий Китай має протиставити такі аргументи, які б послабили їхню можливість впливати на відносини між сторонами Тайванської протоки. Такими переконливими діями з боку Пекіну стали кроки з активізації економічної інтеграції двох сторін протоки, розширення та поглиблення культурних зв'язків, заснованих на етнічній спільності жителів материка й острова. Не випадково і влада Тайваню поступово рухається від політики «вичікування» в бік «інтеграції». Кожна із сторін, виходячи з концепції політичного реалізму, прагне втілити в життя свої ідеї щодо вирішення «тайванського питання». Разом із тим розвивається тенденція пом'якшення протиріч заради позитивних комерційних результатів, що сприяє відходу від суворой конфронтації до мирного досягнення своїх цілей.

Література:

1. Таран М. А. Китайсько-тайванські відносини: економічне взаємотяжіння та політико-ідеологічні суперечності (аналіз ситуації, що склалася на початку XXI ст.). Східний світ. 2003. № 2. С. 103–113.
2. Границы Китая: история формирования: [Монография] / [Мясников В. С., Степанов Е. Д., Бокшанин А. А. и др.]; Рос. акад. наук. Ин-т Дал. Востока; [Под общ. ред. В. С. Мясникова, Е. Д. Степанова]. Москва: Памятники исторической мысли, 2001. 469 с.
3. Blanchard Jean-Marc F., Hickey Dennis V. New Thinking about the Taiwan Issue: Theoretical Insights into Its Origins, Dynamics and Prospects. URL: <https://www.routledge.com/New-Thinking-about-the-Taiwan-Issue-Theoretical-insights-into-its-origins/Blanchard-Hickey/p/book/9780415684538>.
4. Шевчук О. В. «Тайванська проблема» в системі міжнародних відносин Азіатсько-Тихоокеанського регіону на сучасному етапі політичного розвитку. Наукові дослідження в контексті історичних проблем. Т. 1. Серія «Історія та українознавство». Миколаїв : ТОВ Від, 2003. С. 190–200.

5. Lasater Martin L. The Taiwan Issue in Sino-American Relations. URL: <https://www.heritage.org/asia/report/the-taiwan-issue-sino-american-relations>.

6. Таран М. А. «Тайванська проблема» в зовнішній політиці США в 1990-ті рр.: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 210 с.

7. Ямпольська Л. М. «Тайванське питання» в контексті формування іміджу унітарності КНР у сучасному світі. Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Матеріали XVI Міжнародної наукової конференції, 30 листопада 2022 р., м. Київ. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-284-8-39>.